

Put u odgovoran život

Profesionalna
orijentacija
u Srbiji

SADRŽAJ

3

Mladi u fokusu razvojne saradnje Nemačke i Srbije

Pustimo mlade da sami kreiraju svoju budućnost

4

Značaj profesionalne orijentacije u obrazovnom procesu

Škola po meri deteta

5

Aktivizam mladih

Moj život u mojim rukama

6

GIZ: uspostavljanje mreže odgovornih ljudi

Dobro shvaćen život

8

Centar Inventiva: dosadašnja iskustva
i perspektive profesionalne orijentacije

Najzad nešto što mi stvarno treba

10

Mladi, roditelji i nastavnici o koristima profesionalne orijentacije

Korak, po korak u iskorak

13

Realni susreti mladih sa svetom rada u kompanijama

Radni dan drugačiji od drugih

Mladi u fokusu razvojne saradnje Nemačke i Srbije

Pustimo mlade da sami kreiraju svoju budućnost

Naša želja je da mladi ljudi u Srbiji budu svesni svojih profesionalnih, društvenih i ličnih ciljeva i da rade na njihovom ostvarivanju. Onda će moći da preuzmu odgovorne uloge u reformskim procesima u svojoj zemlji i da grade put ka Evropskoj uniji.

U ime Vlade Savezne Republike Nemačke, Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ i Nemačka razvojna banka KfW pružaju podršku Srbiji u izgradnji konkurentne privrede.

Budućnost jedne zemlje može da se promišlja iz mnoštva različitih uglova. Ali jedan je nesporan i zajednički svim državama kad su u pitanju deca i mladi. U kakvoj je situaciji mlada generacija, kakve su joj perspektive i šta država može da učini za njih?

Razvojna saradnja između Nemačke i Srbije u fokusu ima mlade, sa ciljem da ih podstakne da ostvare svoje želje i planove. Na ovaj način Savezna Republika Nemačka pruža podršku mladima u Srbiji.

Kao i u nekim drugim zemljama, i u Srbiji je nezaposlenost među mladima visoka. Projekti Reforma stručnog obrazovanja i Profesionalna orijentacija mladima ukazuju na njihove mogućnosti i pružaju alternative za profesionalni razvoj.

Savezna Republika Nemačka od 2002. godine pruža podršku partnerima u Srbiji i regionu pri stvaranju boljih uslova za obrazovanje i zapošljavanje mladih. Tu spada i projekat Profesionalna orijentacija u Srbiji, koji realizuje Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ.

Profesionalna orijentacija omogućava mladima da donesu promišljenu odluku o svom budućem zanimanju. Osnovu za izbor zani-

manja čine lična interesovanja, talenti i sposobnosti u jednakoj mjeri kao i potrebe tržišta rada i saznanja o mogućnostima za zapošljavanje. Projekat Profesionalna orijentacija okuplja odgovorna lica iz škola, preduzeća, opština, roditelje i učenike. Lokalna zajednica udruženim snagama gradi informativnu platformu za mlade, kojom se smanjuje jaz između sveta obrazovanja i sveta rada. Mladi rano saznaju da će zbog posla koji žele možda biti u situaciji da se presele u drugu sredinu, kao i da bi ceo život trebalo da se usavršavaju.

Od 2000. godine do danas Nemačka je za Srbiju izdvojila 1,6 milijardi evra u vidu direktne podrške i podrške iz EU fondova – više od bilo koje druge države. Srbija i Nemačka trenutno realizuju 14 zajedničkih projekata iz raznih sektora, sa ciljem da se poboljšaju privredni i društveni uslovi u zemlji, pa time i perspektive za mlade generacije.

Osim toga, predstavništvo Nemačke privredne komore i 370 nemačkih preduzeća investiraju na srpskom tržištu.

Na kraju, podsetio bih na stih irskog pesnika V. B. Jejtisa: „Obrazovanje nije punjenje bureta, već paljenje vatre.” Nadam se da smo programima poput ovog, koji je dopro do hiljada dece u svakoj osnovnoj školi u Srbiji, podstakli kreativnu energiju u razvoju kvalitetnog obrazovanja za mlade u čitavom društvu. ●

*Hajnc Vilhelm,
ambasador Savezne Republike
Nemačke u Srbiji*

Značaj profesionalne orijentacije u obrazovnom procesu

Škola po meri deteta

Program profesionalne orijentacije podstiče škole da preuzmu inicijativu u mobilizaciji lokalnih kapaciteta, ali i lokalnu sredinu da podrži nove ideje i načine saradnje.

Šta ću biti kad porastem? Dečja razmišljanja o ovom pitanju, koje je jedno od najvažnijih u životu, odrasli najčešće počinju ozbiljnije da razmatraju tek kada se ono nametne u završnim razredima osnovne škole. Tada se, međutim, otvara niz drugih pitanja o tome kako svršeni osnovci donose odluku o svom profesionalnom usmerenju - koliko su njihova interesovanja u skladu sa njihovim sposobnostima, koliko su informisani o željenom zanimanju, daljem procesu školovanja i mogućnostima da se zaposle, ali i ko sve utiče na njihov izbor?

Ako se dečjem pitanju „šta ću biti kad porastem?“ pristupi na ovakav način, onda postaje jasno da podrška mladima u izboru budućeg zanimanja zahteva dobro promišljen koncept, koji će se sprovoditi sistemski i omogućiti da ona bude

podjednako dostupna svim učenicima. Zato je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donelo odluku da se program profesionalne orijentacije uvede u sve osnovne škole u Srbiji, u saradnji i uz podršku Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju GIZ, koja ovaj projekat realizuje u ime nemačke vlade od 2011. godine. Od tada do danas, projektom je obuhvaćeno 95.000 učenika u svih 1.086 osnovnih škola u Srbiji i angažovano skoro 3.500 nastavnika i stručnih saradnika, a 86 osnovnih škola je steklo status Mentor škole, koje predstavljaju „rasadnike“ za razvoj centara profesionalne orijentacije u celoj Srbiji.

Sušтина ovog programa je da se kroz pet postupnih faza i korišćenjem interaktivnih metoda učenicima pomogne da izgrade realnu sliku o sebi i svojim sposobnostima, da ne podležu predrasudama o tipično ženskim ili muškim zanimanjima, da steknu uvid kako izgleda željeno zanimanje u praksi, kakvo znanje i veštine ono zahteva i koliko je traženo na tržištu rada. Cilj je da učenik na osnovu sveobuhvatnih informacija samostalno donese što objektivniju odluku o svom daljem školovanju i budućem zanimanju, ali i da se osposobi

da takvu vrstu odluka donosi tokom celokupnog profesionalnog života i usavršavanja. Drugim rečima, da neprestano uči i upravlja svojom karijerom u promenljivim okolnostima, umesto da zavisi od njih.

Trogodišnje iskustvo u primeni programa ukazalo je na nekoliko veoma bitnih stvari. Poštovanje različitosti među decom i individualni pristup svakom od njih zahteva dodatna znanja, posebno u radu sa osetljivim grupama, i izuzetno koordinisan timski rad odraslih i u školi i u celoj lokalnoj zajednici. Jezgro čine timovi nastavnika i stručnih saradnika u školama, koji shodno konkretnim uslovima u svojoj obrazovnoj ustanovi biraju najpogodniju nastavnu formu za realizaciju programa.

Kako bi podrška deci bila što uspešnija, neophodno je da se uspostavi saradnja na nivou cele škole i među samim školama, saradnja sa roditeljima, sa lokalnim preduzećima u kojima će se realizovati realni susreti sa svetom rada, sa kancelarijama za mlade koje podstiču vršnjačko informisanje i sa lokalnom samoupravom. Ovakvi kontakti, istovremeno omogućavaju školama povratne informacije, koje su važne ne samo za dalji razvoj profesionalne orijentacije, već i za prilagođavanje nastavnih programa potrebama i razvojnim planovima u lokalnoj zajednici.

Program profesionalne orijentacije podstiče škole da preuzmu inicijativu u mobilizaciji lokalnih kapaciteta, ali i lokalnu sredinu da podrži nove ideje i načine saradnje. Ako želimo školu po meri deteta, koja će mu omogućiti da izraste u uspešnog profesionalca i odgovornog pojedinca u demokratskom društvu, onda je neophodno da se i odrasli ponašaju u skladu sa takvim vrednostima. ●

Ljubiša Antonijević, pomoćnik ministra prosvete za osnovno obrazovanje

Aktivizam mladih

Moj život u mojim rukama

Karijerno vođenje i savetovanje je jedan od najvažnijih mehanizama u osposobljavanju mladih za doživotno učenje i za odgovorno donošenje odluka u svim sferama života. Mladi će imati poverenja u društvo, njegove institucije i u sopstvenu budućnost onoliko koliko su uključeni u rešavanje problema koji ih se neposredno tiču.

Mladi od 15 do 30 godina u Srbiji čine oko petinu ukupne populacije. Ali ta petina će u neposrednoj budućnosti donositi ključne odluke koje će uticati na budućnost narednih generacija. Procenjuje se da će u zemljama EU broj mladih do 2020. biti umanjnjen čak za pet odsto, a aktuelne analize ukazuju da su mladi ljudi

jedna od najranjivijih grupa u društvu, posebno u otežanim ekonomskim uslovima koje je prouzrokovala globalna finansijska i ekonomska kriza.

Srbija se, takođe, suočava sa navedenim problemima: broj mladih kontinuirano opada u opštoj populaciji, a najveća stopa nezaposlenosti pogađa starosnu grupu između 15 i 24 godine. Tim pre je neophodno ulagati u mlade ljude kroz sistemsku podršku. Ona, pre svega, treba da obezbedi uslove koji će umanjiti rizike od rasipanja talenata i osposobiti mlade da svoja interesovanja i ciljeve realizuju kroz aktivno učešće u društvu, kako ne bi odrastali sa osećanjem da se ključne odluke o njihovim životima uvek donose mimo njihovog uticaja. Takav stav – da je ulaganje u mlade najisplativije ne samo u prevazilaženju krize, već i za dugoročnu ekonomsku i društvenu samoodrživost – postao je prioritet u strateškoj politici EU za osnaživanje mladih.

Institucionalna podrška mladima u Srbiji zasnovana je na Strategiji za mlade, u čijem osmišljavanju je učestvovalo više od 16.000 mladih, a u realizaciji akcionog plana za njenu primenu preko 700.000 mladih. Donošenjem Zakona o mladima, Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju i Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju, a u skladu sa Strategijom karijernog vođenja i savetovanja i Nacionalnom strategijom zapošljavanja, postavljen je okvir za unapređenje kompetencija mladih, kako bi se povećale mogućnosti za njihovo zapošljavanje. U postizanju ovog cilja, Ministarstvo omladine i sporta je partner Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju GIZ, koja u ime nemačke vlade od 2011. realizuje projekat „Profesionalna orijentacija u Srbiji“.

U promociji karijernog vođenja i savetovanja, kancelarije za mlade imaju veoma aktivnu ulogu. U Srbiji danas ima 145 kancelarija za mlade,

koje prvenstveno nude informacije iz ove oblasti, organizuju realne susrete sa svetom rada i vršnjačke radionice za mlade. U kancelarijama za mlade je preko 20.000 mladih bilo uključeno u vršnjačko informisanje, a realni susreti su organizovani u više od hiljadu preduzeća.

Karijerno vođenje i savetovanje je jedan od najvažnijih mehanizama kojim sistemski i dugoročno, kroz sektorski pristup, pokušavamo da promenimo trend kada je u pitanju zapošljavanje mladih. Kroz ovaj petofazni model profesionalne orijentacije mladi bolje upoznaju sebe, razvijaju socijalne kompetencije i sposobnost za timski rad, stiču samopouzdanje i upoznaju se sa strategijom donošenja odluka. Kao rezultat toga, mladi uče kako da svoj profesionalni i lični razvoj prilagode aktuelnim prilikama na tržištu rada i promenama u društvu.

Naš cilj je da kod mladih osoba razvijemo sposobnost za doživotno učenje i za odgovorno donošenje odluka u svim sferama života, jer mladi će imati poverenja u društvo, njegove institucije i u sopstvenu budućnost onoliko koliko su uključeni u rešavanje problema koji ih se neposredno tiču.

Snežana Klačnja, pomoćnica ministra omladine i sporta

GIZ: uspostavljanje mreže odgovornih ljudi

Dobro shvaćen život

Mladost je vreme kada se donose najvažnije i najbrojnije odluke. Profesionalna orijentacija je životna orijentacija, koja mladog čoveka priprema da prepozna mogućnosti i izabere svoj put, i da na njemu uvek može da pronade nove puteve. Ovakav koncept traži od odraslih da podele odgovornost za podršku detetu u donošenju samostalnih odluka.

Kada su me u školi pitali šta želim da budem kad porastem, ja sam napisao – srećan. Nastavnici su mi rekli da nisam dobro shvatio pitanje. Ja sam im odgovorio: vi niste dobro shvatili život“. Ovo su reči legendarnog muzičara Džona Lenona kojima počinje film o ciljevima i ostvarenim rezultatima projekta „Profesionalna orijentacija u Srbiji“, koji od 2011. realizuje Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Ministarstvom omladine i sporta po nalogu nemačkog Ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj. Lenon verovatno nije pretpostavljao da će ove njegove reči u budućnosti izraziti suštinu jednog novog pristupa osnaživanju mladih, u kojem odrasli imaju zadatak da stvore uslove i pomognu deci i mladima da sami nađu odgovor na pitanje čime žele da se bave u životu i kako to da ostvare.

Tako postavljen cilj programa ukazuje da je on atipičan za bilateralne projekte na mnogo načina, ističe vođa GIZ projekta „Profesionalna orijentacija u Srbiji“ Hajnc Diter Harbers. „Roditelji žele da im dete izraste u samostalnog i odgovornog čoveka, nastavnici da učenik shvati vrednost znanja za ceo život i da ume da ga primenjuje i razvija. Kompanije traže sposobnog, kreativnog i samostalnog radnika koji brzo uči nove stvari, političari građanina koji će preuzeti odgovornost za svoj život i doprineti na svoj način društvenom razvoju... Ali ono što prethodi svemu tome jesu pitanja za nas odrasle koji gajimo takva očekivanja: da li zaista znamo kako mladi ljudi vide sebe u sopstvenom životu, koliko su svesni mogućnosti da to ostvare u svetu koji se menja iz dana u dan, da li smo spremni da podelimo odgovornost u podršci ka njihovom osamostaljivanju i koliko smo sposobni da u tom cilju osmislimo do-

Hajnc Diter Harbers, vođa GIZ projekta „Profesionalna orijentacija u Srbiji“

bre ideje, jer one najbolje povezuju ljude. Zato kada kažemo da je naš osnovni zadatak u ovom projektu da uspostavimo mrežu odgovornih ljudi koja će na taj način aktivirati celu zajednicu u podršci mladima da se kroz profesionalnu orijentaciju osposobe za kvalitetan život - onda to po svom značaju, obuhvatu, trajanju i potrebi da se razvija mnoštvo različitih mogućnosti, za sve nas predstavlja cilj koji nadrađa bilateralni projekat“, kaže Harbers.

Savremeni koncept profesionalne orijentacije i karijernog vođenja i savetovanja je potpuno drugačiji pristup u odnosu na prethodne metode rada sa mladima, objašnjava Marija Radovanović, viša menadžerka ovog projekta u GIZ-u. „Ranije su učenici rešavali testove koji su sačinjeni za tu namenu, a potom su psiholozi analizirali rezultate i na osnovu njih svetovali čak o izboru mogućih zanimanja i daljeg školovanja. Sada je fokus na tome da se kod mladih razvijaju snage da donesu odluku na osnovu informacija, svojih mo-

gućnosti i sopstvenog plana i da se osposobe da kroz celoživotno učenje upravljaju svojom karijerom“.

Put koji otvara mnoge mogućnosti

Naši sagovornici ukazuju da se učenicima na putu do te odluke pruža podrška kroz pet koraka. Učenik kroz radioničarski rad sa vršnjacima prvo upoznaje sopstvene talente i predispozicije, ali i kako njegove sposobnosti vide drugi. Zatim dobija sve neophodne informacije o željenom zanimanju i kako se ono kotira na tržištu rada, a potom o načinu školovanja. U četvrtoj fazi učenik dobija priliku da kroz realne susrete u kompanijama sagleda kako željeno zanimanje izgleda u praksi, a u petoj podršku da na osnovu svih tih informacija donese odluku i osposobi se da svoj dalji profesionalni plan prilagođava promenama u okruženju.

Glavna prednost ovakvog modela u odnosu na prethodni je što on daleko kvalitetnije i efikasnije odgovara na potrebe brzog prilagođavanja u izuzetno dinamičnim okolnostima koje su uslovile globalizacija i nove tehnologije. „U takvom okruženju više nema pravolinijskog razvoja od škole do doživotnog posla“, ukazuje Radovanović. „Okruženje je do te mere promenljivo i diferencijirano da mlad čovek mora da bude u stanju da prepozna mogućnosti i izabere svoj put, i da na njemu uvek može da pronađe nove puteve. Zato za ovaj program kažemo da je to put do željenog zanimanja, jer okolnosti su takve da je pojedinac stalno na tom putu i mora sam ga oblikuje. To je priprema mladih da žive svoj život, da nauče da iskoriste šanse i savladaju prepreke“.

Važnost ovakvog pristupa potvrđuju i rezultati istraživanja među mladima u Srbiji pre primene programa, prema kojima na odluku deteta o daljem školovanju najviše utiču vršnjaci, blizina škole, šta je od zanimanja u tom trenutku popularno u javnosti, slika o tome u kojim

profesijama najviše može da se zaradi i mišljenje roditelja, naročito u situacijama kada je već razvijen porodični posao. Na vrhu liste najpoželjnijih profesija našli su se advokat, pravnik, lekar, veterinar, IT inženjer, zanimanja vezana za sport i estradu. Istovremeno, detaljnija ispitivanja na terenu su predočila da deca uglavnom imaju nerealne predstave o željenim zanimanjima.

„Na primer, posao socijalnog radnika zamišljaju kao rad u kancelariji za računarom. Tek kad ih postupno suočite sa činjenicama ko su njihovi korisnici i sa kakvim sve problemima mogu da se sretnu, počinju da shvataju šta sve traži bavljenje takvim poslom. Zato je jako važno formiranje realne slike kroz susrete sa profesionalcima u kompanijama. Deca su u prilici da saznaju vrlo konkretne informacije o samom poslu, ali i da prevaziđu stereotipe o utabanom putu do sigurnog, relativno lagodnog i pristojno plaćenog radnog mesta koje će im, pritom, obezbediti neko drugi. Tu sliku i dalje negujemo u našoj kulturi, iako je više niko ne živi u ovoj zemlji“, ističe naša sagovornica.

Podsticaj za uspeh

Stoga ovakav koncept traži i od odraslih da promene svoj način razmišljanja i prihvate da podele odgovornost za podršku detetu, napominje Harbers. „Škola je uporište programa, a kroz lokalne timove za profesionalnu orijentaciju aktivno se uključuju roditelji, lokalne samouprave, službe za zapošljavanje, službe za socijalni rad, kancelarije za mlade, kompanije... Programom su za ove tri godine obuhvaćene sve osnovne škole u Srbiji, projekat je posebno prilagođen školama za decu sa posebnim potrebama, a sa srednjoškolskom populacijom je rađeno kroz vršnjačko informisanje u kancelarijama za mlade u koje su uključeni i studenti različitih fakulteta. Aktivno sarađujemo sa 32 lokalne samouprave i sa preko 1.000 kompanija, a krug učesni-

Marija Radovanović, viša menadžerka projekta „Profesionalna orijentacija u Srbiji“

ka se neprestano širi“, kaže Harbers. Uporedo su rađene evaluacije projekta radi njegovog poboljšanja, a kao ključni rezultat Harbers ističe značajno bolju informisanost učenika prilikom donošenja odluka. To potvrđuje podatak da više od 90% svršenih osnovaca upisuje prvu želju sa liste, ali i visoka ocena od 4,5 kojom su učesnici programa ocenili njegov kvalitet.

Osnovni razlog za ovakav prijem programa naši sagovornici vide u tome što su korisnici u njemu prepoznali da je životan i da kod svakog deteta, shodno njegovim sposobnostima, neguje uslove da uspe. Ovakav koncept profesionalne orijentacije i karijernog vođenja i savetovanja je u suštini životna orijentacija za mlade, u trenutku kada im je i najpotrebnija. Mladost je vreme kada se donose najvažnije i najbrojnije odluke o karijeri i o privatnom životu, i kada je mladom čoveku potrebno mnogo hrabrosti i znanja da napravi prave izbore i na odgovoran način stane iza njih. ●

Centar Inventiva: dosadašnja iskustva i perspektive profesionalne orijentacije

Najzad nešto što mi stvarno treba

Niko nije očekivao da je toliko kreativne energije i dalje prisutno u našim ljudima, samo treba naći načina da se ona podstakne, ističu u Centru Inventiva, čiji tim nakon petogodišnjeg iskustva u primeni programa profesionalne orijentacije iza sebe ima ogromnu mrežu kompetentnih i motivisanih ljudi širom Srbije.

Najzad nešto što mi stvarno treba“, izjavio je na radionici za profesionalnu orijentaciju jedan osnovac koji pre toga nije imao želju čak ni da završi osmi razred i koga su premeštali iz škole u školu. Program mu se toliko dopao da je počeo da dolazi ranije kako bi pripremio školsku prostoriju u kojoj su se održavale radionice, i ostajao iza svih da je pospremi. Oduštao je od ideje da se provlači kroz život kao nesvršeni osnovac i sada je pri kraju srednje škole. „To je bio naš veliki uspeh, jer nam je posebno stalo da motivišemo decu koju okolina doživljava kao ne-

zainteresovanu za školu“, kažu u Centru Inventiva, koji je osnovan 2012. godine kao implementacioni partner GIZ-a u projektu „Profesionalna orijentacija u Srbiji“ sa ciljem da se u primeni programa povežu školske i vanškolske aktivnosti i omogući njihov dalji razvoj kroz rad lokalnih timova za profesionalnu orijentaciju širom Srbije, kako bi mladi dobili maksimalnu podršku za samostalnu i valjanu odluku u izboru svoje buduće škole i zanimanja. Marina Ostojić i Valerija Živković, predsednica i potpredsednica Upravnog odbora Centra Inventiva i direktorka Jelena Dimitrijević, koje su razvile program, priznaju da su prilikom njegovog osmišljavanja imale mnogo dilema kako će biti prihvaćen.

Nakon petogodišnjeg iskustva, prvo u implementaciji programa kroz pilot projekat a potom i tokom uvođenja programa u sve osnovne škole i kancelarije za mlade u Srbiji, njegov izuzetan uspeh je donekle iznenadio i naše sagovornice koje su ga razvijale. Ispostavilo se, kažu, da niko nije očekivao koliko je kreativne energije, uprkos dugogodišnjim teškim okolnostima, preostalo u ljudima i da samo treba naći načina da se ona podstakne. Takav utisak dele i njihove saradnice Marija Srećković, koordinatorka karijernog centra u Inventivi i Ana Anić, mentorka za stručnu praksu, koje ovaj program sprovode za srednjoškolce kroz vršnjačko informisanje o karijeri u kancelarijama za mlade, a koji uključuje i stručnu praksu za studente psihologije, pedagogije, andragogije i socijalnog ra-

da. U Inventivi kažu da su mladi ljudi počeli da im se obraćaju čak i tokom letnjeg raspusta, „što nam je najbolji dokaz da smo uradile pravu stvar“.

Svi ulažu ono što najbolje znaju

Mladi su u glavnoj ulozi u ovom programu, pa je prirodno da su njihove pozitivne reakcije bile ključ za dodatnu motivaciju odraslih, bez čije posvećenosti program ne bi mogao uspešno da se realizuje. Direktori, nastavnici i stručni saradnici u školama su prepoznali povratnik vaspitne funkcije u obrazovanju na velika vrata i mogućnost da se lično i profesionalno usavršavaju u onome što i jeste smisao njihovog poziva, „da je škola za decu druga kuća“. Naše sagovornice napominju da je nastavnicima veoma važno da imaju podršku koja će ih usmeriti na koji način da se povežu sa decom i uliti im sigurnost da svoj posao rade dobro, posebno kao vaspitači. Takođe, bitno je da ta podrška bude konstantna, „jer mnogi projekti se završavaju na tome da se u

školama obući deo zaposlenih i onda su prepušteni sami sebi“. Zato su u Inventivi osmislili sistemsku podršku u svim komponentama projekta, koja se razvijala korak po korak. Prvo su edukovani treneri koji će voditi timove za profesionalnu orijentaciju u školama, potom izabrane škole koje su pokazale najveće interesovanje za program i imaju kapacitete da ga kao mentori razvijaju u svojoj sredini, i formirani timovi za profesionalnu orijentaciju na nivou lokalnih zajednica. Ovi timovi organizovano i planski sprovode različite aktivnosti u povezivanju škola među sobom i u saradnji sa roditeljima, kancelarijama za mlade, lokalnim preduzećima, filijalama NZS, službama za socijalni rad, organizacijama civilnog društva...

Na taj način uspostavljeni su zajednički resursi u koje svaka škola, kancelarija za mlade i ostali učesnici mogu da se uključe kroz ponudu različitih usluga u okviru programa, shodno svojim kapacitetima. Ponuda se objedinjuje kroz kataloge usluga u profesionalnoj orijentaciji koji informišu mlade o to-

me kakve vrste podrške mogu da dobiju u svojoj sredini. Tako je dobro organizovanom sistemu istovremeno obezbeđena fleksibilnost za podsticanje novih ideja, njihovu razmenu između seoskih i gradskih škola, osnovnih i srednjih, a zatim i sa svim drugim partnerima u lokalnoj zajednici kroz različite forme udruživanja za realizaciju zajedničkih manifestacija i akcija.

Time su i roditelji dobili mogućnost da se iskažu u različitim ulogama. Prvo su pozivani na neuobičajene roditeljske sastanke, na kojima je među dečjim radovima sa radionica, u kojima su osnovci predstavljali svoja interesovanja i kako sebe vide u budućnosti, roditelji trebalo da prepoznaju koji je rad uradilo njihovo dete. Pokazalo se da mnogi ne poznaju dovoljno svoju decu, a dešavalo se i da ovaj ispit najbolje položi majka iz hraniteljske porodice. Takođe, deca na radionicama simuliraju porodične razgovore o budućoj školi i zanimanju „na kojima se ludo zabavljaju“, a onda se ti igrokazi predstavljaju roditeljima, što ih na suptilan i duhovit način otvara za saradnju. Roditelji se često osećaju usamljenima u svojim strahovima i dilemama oko odrastanja svoje dece i većina rado prihvata podršku koju ovaj program nudi. Mnogi su spremni da i sami pruže podršku, kao vlasnici ili zaposleni u kompanijama, u upoznavanju učenika sa različitim zanimanjima i kako se ona obavljaju u praksi. To je i prilika da odrasli čuju na koji način deca percipiraju njihove profesije u aktuelnim društvenim okolnostima, kao u slučaju advokata koga su osnovci pitali i to da li strahuje za svoj život i da li noću može mirno da spava.

Mladi za mlade

Uporedo sa obukom profesionalaca u obrazovanju, u Inventivi se sprovode i obuke za realne susrete u preduzećima: sa jedne strane se pripremaju deca kako da saznaju najvažnije informacije, a sa dru-

ge predstavnici kompanija kako da ih saopšte na način prilagođen uzrastu osnovaca. I ovaj segment se sprovodi sistemski u saradnji sa poslovnim udruženjima, a u tu svrhu tim u Inventivi je osmislio i publikaciju „Preduzeće za osnovce“, kao vodič za školske timove i preduzeća u realizaciji realnih susreta.

Program je kroz vršnjačko informisanje značajno doprineo upoznavanju i povezivanju mladih, jer njegovo sprovođenje u kancelarijama za mlade traži da se komunicira direktno sa vršnjacima. Za studente je rad sa srednjoškolcima profesionalna orijentacija kroz praksu, u kojoj dobijaju obuku i jasne instrukcije kako da realizuju radionice, ali i priliku da u realnoj situaciji sagledaju šta su im lične prednosti za obavljanje buduće profesije, a šta su veštine koje im nedostaju i u kojima treba da se usavršavaju.

Najveći kapital Inventive za dalji razvoj profesionalne orijentacije, karijernog vođenja i savetovanja je iskustvo stečeno u kontaktima sa mnoštvom različitih korisnika i ogromna mreža kompetentnih i motivisanih ljudi širom Srbije. U toku je realizacija novog projekta u saradnji sa Ministarstvom omladine i sporta, koji ima za cilj da se karijerni info-centri formiraju u 15 kancelarija za mlade. Inventiva je nosilac 14 akreditovanih projekata profesionalne orijentacije, a njeni predstavnici su angažovani i na drugim projektima. Jedan od njih je IPA projekat, u kome se fokus pomera ka integrisanom pristupu koji profesionalnu orijentaciju već od prvog razreda osnovne škole uključuje u nastavne sadržaje. Takav koncept, između ostalog, podrazumeva da nastavnici kroz svoj predmet informišu decu kakva sve zanimanja postoje u oblasti koju predaju, da se učenici obučavaju za neke elementarne veštine, kao što je pretraživanje konkursa za posao ili pisanje radne biografije, pa sve do mogućnosti da na ekskurziji bolje upoznaju zanimanja kao što su učitelj, turistički vodič, profesionalni vozač...

Mladi, roditelji i nastavnici o koristima profesionalne orijentacije

Korak po korak u iskorak

„Ako želimo da situacija bude bolja, onda svako od nas treba da se trudi da bude bolji. Podrška mladima da sami dođu do saznanja šta zaista žele da rade i da u tome istraju – i to je način da se ostvari napredak“.

Kada bi na tržištu mogla da se kupi zlatna ribica, čiji je jedini posao da ispunjava roditeljske zamisli o budućnosti njihove dece, to bi verovatno bio jedan od najprodavanijih proizvoda u istoriji čovečanstva. Ipak, ima i onih roditelja koji bi dobro razmislili da li da se „upecaju“ na taj mamac. Za razliku od mnogih majki i očeva, koji strahuju da deca neće ispuniti njihova očekivanja, Marija Jelicki Pauković, majka osamnaestogodišnjih bliznakinja, iz potpuno suprotnog razloga je inicirala da se njene ćerke uključe u program profesionalne orijentacije pred završetak osnovne škole: „Plašila sam se da ne ponove moju grešku i izaberu buduće zanimanje pod uticajem porodice i pritiskom sredine. Želela sam da same pronađu u čemu mogu da budu najbolje i da uživaju u svom poslu, a ne da se ceo život kaju zato što su odabrale naizgled lakši put – siguran posao u nekoj državnoj instituciji. Zato sam im predložila da se zajedno obratimo za stručnu podršku koja će njima omogućiti da samostalno donesu pravu

odluku o svom daljem školovanju, a meni da im u tome pomognem“.

Bliznakinje Helena i Anđela Pauković kažu da su danas svesne koliko je to bilo važno za njihov dalji razvoj. Helena je htela da upiše medicinsku školu, jer je očekivala da će joj majka, koja radi u oblasti zdravstva, pomoći da se brzo zaposli. „Uz to, činilo mi se da njen posao nije posebno težak. Kada sam se tokom profesionalne orijentacije bliže upoznala kako taj posao zaista izgleda, shvatila sam da to nije za mene“. Anđela je, nakon dugogodišnje aktivnosti u folkloru, želela da se posveti etnologiji, ali je tokom profesionalne orijentacije uvidela da ima mnogo šira interesovanja, „i da su mi sva vrata otvorena ako budem dovoljno radila na sebi. Upoznale smo se sa različitim zanimanjima, moduli su bili jako dobro osmišljeni i nikada ranije nismo doživele takav pristup – da nas tretiraju kao kompletne ličnosti, dovoljno zrele da odlučuju o svom životu“.

Njih dve se prisećaju da je u razredu bilo i razmišljanja da se celo odeljenje iz osnovne „prebaci“ u istu srednju školu. Sada, kažu, uviđaju da bi to bila velika greška, jer su se prijatelji iz školske klupe u međuvremenu razišli u interesovanjima. „Svako je odabrao svoj put, ali tada nismo dovoljno shvatali koliko je to ozbiljna odluka. Zato bi, možda, osnovna škola trebalo da traje duže“. Sestre su upisale opštu gimnaziju, a sada su obe sigurne da žele da studiraju političke nauke. Ali svoje buduće poslove vide drugačije. „Interesuje me međunarodna politika, jer želim da komuniciram sa ljudima iz drugih zemalja, da upoznajem različite kulture i stalno učim nešto novo“, objaš-

njava svoj izbor Helena. „Kada je u pitanju konkretan posao, interesuje me posredovanje među kompanijama iz različitih zemalja – ne toliko neka posebna delatnost, koliko dinamika koju nudi takva komunikacija“.

Anđela želi da proučava političku istoriju i njen razvoj, sa ciljem da nakon diplomiranja osnuje organizaciju za političku edukaciju mladih. „Mladi u Srbiji nisu dovoljno informisani, niti zainteresovani kako se donose odluke u političkom vrhu, koje u velikoj meri utiču na naše živote. Zato ne očekujem posao od 9 do 5 i visoku platu, već mi je želja da mlade podstaknem na društveni angažman i da interesovanje za takvu vrstu aktivizma prenesem na buduće generacije“. A kako ovakve odluke vidi njihova majka? „O tom oblastima malo znam, ali ako one sebe vide u budućnosti na određenom mestu ja ću ih podržati, jer nemam ništa od toga da ih sprečavam na tom putu“.

Realni susreti sa sobom

U vreme masovne političke apatije i među odraslima, deluje donekle iznenađujuće da i treći mladi sagovornik, Nemanja Anastasijević, želi da se bavi politikom, i to kao profesionalni političar. Nemanja je nakon završene pravno-birotehnike škole ove godine upisao Fakultet političkih nauka, a u program profesionalne orijentacije se uključio kao srednjoškolac, kada je za njega čuo u kancelariji za mlade. „Od malena sam se interesovao za politiku, a kroz profesionalnu orijentaciju sam potvrdio da je to ono što zaista želim i razrešio dilemu oko izbora fakulteta, a planiram i da se dodatno usavršavam u ino-

stranstvu. Najviše su mi se dopali realni susreti gde smo imali priliku da vidimo kako izgleda društveni aktivizam u praksi, kao i mogućnost da se kroz Beogradski parlament srednjih škola bolje povežem sa svojim vršnjacima, da radimo na projektima, odlazimo na poslovne ekskurzije“...

Na pitanje šta ga preporučuje za budućeg političara, odgovara: „Kod sebe na prvom mestu vidim ambiciju i spremnost na veliki rad, jer neko mora da bude u stanju da prelomi odluke, a po mom mišljenju to je ono što našoj politici najviše nedostaje“. A da li i drugi tako vide njegove kvalitete? „Mislim da viđenje drugih u mnogome zavisi kako se postaviš“, smatra Nemanja. „Moraš da radiš više od svih ostalih ako želiš da tvoja ideja uspe“.

Par godina starija Marija Bogdanović, kada je upisivala andragogiju na Filozofskom fakultetu, imala je želju da radi isključivo sa odraslima, uverena da mladima

treba da se bave pedagozi. U program profesionalne orijentacije se uključila u okviru studentske prakse, na kojoj se obučavala za rad sa srednjoškolcima kroz vršnjačko informisanje. Tokom vremena je shvatila da joj takav rad sa mladima pruža priliku da i sama doprinese poboljšanju obrazovnog sistema. „Prepoznala sam kod njih dileme koje sam i sama imala, a posebno mi je bilo važno da se za ovaj program zainteresuju učenici sa lošijim uspehom, koje je sredina već etiketirala kao gubitnike“.

Situacija u zemlji je destimulišuća, „i zato mladi uglavnom gledaju samo kako da nešto „učare“ i da što pre odu odavde. Moj stav je da ako želimo da situacija bude bolja, onda svako od nas treba da se trudi da bude bolji. Zato sam htela da podstaknem mlade da sami dođu do saznanja šta zaista žele da rade i da u tome istraju, jer je i to način da se ostvari napredak. Ne mora svako da završi fakultet; ako neko zaista ima talenta da postane

dobar auto-mehaničar – to je bolje i za njega i za društvo. Ali to traži drugačiju percepciju - da je takav posao podjednako odgovoran kao i profesije sa fakultetskom diplomom“.

Sa druge strane, Marija je kroz rad mobilnih timova uvidela koliko neujednačen regionalni razvoj otežava odluke mladih o unutrašnjosti Srbije u izboru profesije, u odnosu na njihove beogradske vršnjake. „Odlazak iz svoje sredine radi daljeg školovanja iziskuje značajne materijalne troškove, pa i kada roditelji podržavaju izbor svog deteta, postavlja se pitanje kako da to isfinansiraju sa prosečnom platom od 13.000 dinara? Zato su mladi u manjim sredinama pod daleko većim pritiskom da se školuju za zanimanja koja će im što pre obezbediti posao. Ta spoznaja je za mene bila otrežnjujuća i na ličnom planu – da ne možemo tako lako da promenimo svet i da realnije prihvatim sopstvene mogućnosti da utičem na promene“.

Kad rastu i odrasli

Kroz program profesionalne orijentacije, uz mlade i njihove roditelje, nastavljaju da odrastaju i nastavnici, iskustvo je Slađane Živković, profesorke engleskog jezika u Osnovnoj školi „Veselin Maleša“, koja je osim aktivnosti u svojoj školi specijalizovana i za mentorski rad u osveščivanju i prevazilaženju rodni stereotipa prilikom odabira zanimanja. „Kroz ovakav pristup deci shvatite koliko su pod pritiskom da budu nešto što nisu i koliko je važno da ih korak po korak oslobađate tih pritisaka i osposobite da sami dođu do toga šta zaista jesu. Istovremeno, shvatite koliko ste u svom poslu i sami pod pritiskom sredine. Ovaj program me je ohrabrio da istrajem u svojim stavovima kako treba da radim sa decom, da su sloboda izbora i sopstvena odgovornost najvažniji u nastavničkom pozivu“.

Dodatno, program traži deljenje znanja i saradnju, kroz koju škole mogu da provere i koliko decu osposobljavaju za svet rada. „Dobro je da izmerimo šta znamo, a šta ne znamo, jer jedino nastavnik koji i

sam uči može biti uzor deci“, ističe Živković. „Ovakav angažman zahteva puno energije i vremena, ali kada vidite šta ste konkretno postigli, nije vam žao ni vremena, ni truda. To dokazuje da je rad na sebi mnogo važniji od novca, jer jedino na taj način možete da stojite sa zadovoljstvom iza svog posla. Mi, nažalost, kao društvo nemamo razvijeno negovanje rada na sebi, zato je škola prvo mesto gde to treba da se podstakne. Ali u tome je izuzetno važna sistemska podrška, i to je posebna vrednost koju ovaj program nudi“.

Takva podrška najefikasnije se uspostavlja kroz rad timova za profesionalnu orijentaciju u lokalnoj zajednici, objašnjava Ivana Orolicki, psihološkinja u Osnovnoj školi „Svetozar Marković“, koja je prethodne školske godine predvodila lokalne timove na opštinama Voždovac i Mladenovac. „Ovaj program je dao mnogo širu dimenziju u podršci mladima da donose odgovorne odluke u svim sferama života, jer aktivno uključuje sve relevantne aktere u lokalnoj zajednici. Suština je u tome da se prepozna njihov zajednički interes i kapaciteti svake lokalne za-

jednice da se on realizuje. U manjim sredinama je lakše uspostaviti saradnju, ali su zato u većim gradovima i resursi veći, a naš cilj je da se optimalno iskoriste postojeće mogućnosti“. Kao neke od primera Orolicki navodi sajmove obrazovanja, na kojima osnovne i srednje škole zajednički omogućavaju osnovcima da informacije o daljem školovanju dobiju iz prve ruke, saradnju škola i preduzeća u realizaciji realnih susreta, „žive biblioteke“ u okviru kojih roditelji predstavljaju svoja zanimanja učenicima...

„Rezultati ovog projekta su potvrdili da profesionalnu orijentaciju treba integrisati u sve školske aktivnosti. Suštinski zadatak škole je da pruži informaciju detetu u čemu je dobro i da ga u tome podrži, a to sistem ocenjivanja ne može da obezbedi“, objašnjava Orolicki. „Kroz program profesionalne orijentacije se vraćaju neke elementarne vrednosti koje smo izgubili, a to je da mi odrasli radimo zajedno u ime nekog cilja koji nam je zajednički – da damo perspektivu našim mladim ljudima. Ovo je program koji ima taj potencijal“.

Realni susreti mladih sa svetom rada u kompanijama

Radni dan drugačiji od drugih

Mada realizacija realnih susreta sa svetom rada za učenike završih razreda osnovne škole iziskuje temeljne pripreme, kompanije sa oduševljenjem pričaju o tom iskustvu, o radoznalosti dece u „preslišavanju“ odraslih i dugoročnom značaju takvih projekata za celo društvo.

Kako reaguju preduzeća kada im u goste dođu osnovci, ljubopitljivi da saznaju kakvim se to poslom bave njihovi zaposleni? „To je bio radni dan koji se razlikovao od svih ostalih, zaposleni su bili srećni što im se pružila šansa da učestvuju u jednom takvom projektu, iako im je to predstavljalo dodatnu obavezu“, kaže Jelica Đurović Petro-njević, izvršna direktorka za pravne poslove, ljudske resurse i bezbednost u kompaniji FAM Kruševac. „Naši zaposleni su bili oduševljeni projektom, mnogi su se dobrovoljno prijavili da učestvuju u organizaciji. U svakom trenutku su pokazali spremnost da izađu u susret deci i daju im odgovore na sva pitanja“, opisuje druženje sa osnovcima Tamara Jovano-

vić, asistentkinja ljudskih resursa u novosadskoj kompaniji Neoplanta. „To je zaista nesvakidašnji osećaj kada vidite kako deca reaguju na činjenicu da neke od aplikacija koje koriste na svojim mobilnim telefonima prave ljudi iz njihovog komšiluka“, priseća se Branka Radovanović, direktorka beogradske kompanije PSTech. „Reakcije dece i efekti ovog programa su prevazišli naša očekivanja. To je pozitivna energija koja je podsticajna za celu kompaniju“, prepričava utiske Aleksandra Radinović, marketing menadžerka u kragujevačkom preduzeću Sunce Marinković.

Navedene kompanije su se među prvim odazvale predlogu Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju GIZ da učestvuju u projektu „Profesionalna orijentacija u Srbiji“ kroz realizaciju realnih susreta sa svetom rada za učenike završnih razreda osnovne škole. To je prilika za mlade, koji se nalaze pred ozbiljnim odlukama o svojoj budućoj profesiji i odgovarajućem školovanju, da steknu realniju sliku o tome kako se različita zanimanja obavljaju u praksi, da se isprobaju na radnim zadacima, ohrabre da na njihovu odluku ne utiču stereotipi o tipično „muškim“ i „ženskim“ zanimanjima, da dobiju najvažnije informacije o uslovima rada u konkretnom preduzeću i kako se pojedine profesije kotiraju na tržištu rada. Do sada se u realizaciju realnih susreta na različite načine uključilo više od 1.000 preduzeća širom Srbije, od kojih su neka pokazala i spremnost da pomognu drugima u organizaciji, koja zahteva ozbiljne pripreme.

Ekskurzija kroz preduzeće

„S obzirom da je Sunce Marinković bilo jedno od prvih preduzeća koje je uspešno realizovalo realne susrete, naša iskustva smo preneli i drugim kompanijama i školama“, kaže Aleksandra Radinović. „Pošto se bavimo ugradnjom energetski efikasne stolarije, potrudili

smo se da deci prikazemo ceo proces kroz različita zanimanja – od onih u proizvodnji i administraciji do menadžerskih pozicija. U programu je učestvovalo osam koleginica iz različitih sektora i struka, koje su morale dobro da se pripreme kako bi svoja zanimanja predstavile na zanimljiv i jednostavan način. Govorile su o svom profesionalnom putu, o prednostima i nedostacima konkretnog posla, znanjima i veštinama koje zahteva određena pozicija“. Nakon toga deca su dobijala priliku da se pod vođstvom svojih mentorki isprobaju na konkretnim zadacima.

U Neoplanti je organizaciju preuzeo sektor za ljudske resurse, ali se u projekat uključilo celo preduzeće, kako bi učenici upoznali sve aspekte poslovanja u mesnoj industriji. „Deca su bila u prilici da vide šta radi veterinar na našoj farmi, a šta njegov kolega u proizvodnji, kako se održavaju mašine, šta radi mesar, mikrobiolog, tehnolog, kako se odvija rad u IT sektoru, u finansijama, marketingu, prodaji i HR-u“, prepričava Tamara Jovanović. „Za naše mlade goste organizovali smo i obilazak fabrike, a zaposleni su im objasnili kako izgleda njihov radni dan, zašto su se opredelili za taj posao i šta je ono što najviše vole u svom radu. Učenicima je bilo posebno zanimljivo što smo za neka zanimanja imali i muške i ženske predstavnike – na primer mesara i mesarku, čije im je iskustvo pokazalo da pol ne određuje uspeh u bilo kom poslu“.

Proizvodnja maziva u kompaniji FAM Kruševac takođe zahteva niz različitih struka. „Najviše je hemičara i inženjera tehnologije, ali su zastupljene i druge profesije, kao što su ekonomisti, elektro-inženjeri, inženjeri mašinstva, pravnici... Izabrali smo koordinatora za kontakt sa školama i organizatorom ovog projekta, napravili operativni plan za zaposlene i pripremili ih kako da osnovcima pri-

bliže svoj posao i razvoj karijere, obezbedili smo uslove za siguran i prijatan boravak dece i nastavnika“, nabraja pripremne aktivnosti Jelica Đurović Petronijević i ističe da je posebna pažnja posvećena mentorskom vođstvu dece kroz različite oblasti rada – od laboratorije, preko istraživanja i razvoja, do toga kakva je uloga finansijskih i pravnih stručnjaka u proizvodnoj firmi.

U softverskoj kompaniji PSTech, koja proizvodi veoma složena softverska rešenja i zato su među zaposlenima najbrojniji softverski inženjeri, takođe su se dobro pripremili kako da deci približe svoj posao. „U radu sa tim uzrastom je veoma važno da vas deca razumeju, da ih otvorite za komunikaciju, pa smo se trudili da svako od nas ispriča i ponešto zanimljivo iz svog profesionalnog i privatnog života. Nismo ih uvodili u složene sisteme koje radimo, već smo im svoju profesiju približili kroz programiranje na mobilnim uređajima, jer je to veoma plastičan primer za generacije koje se ne odvajaju od mobilnih telefona. Takođe, veoma smo se potrudili da im kroz naš posao pošaljemo i poruku o drugačijim vrednostima od onih koje se nameću u javnosti – da život nije estrada i da je ovo jedna od delatnosti koja mladom čoveku pruža priliku da kreira budućnost i da učestvuje u menjanju sveta“.

Hiljadu zašto, hiljadu zato

Naše sagovornice su saglasne da kada se mladima priđe na pravi način, njihovoj znatiželji nema kraja. Deca su postavljala mnoštvo različitih pitanja o konkretnim delatnostima, proizvodima i njihovoj primeni, o detaljima poslova koje zaposleni obavljaju, radnom vremenu, zaradi, kako su zaposleni i kada prepoznali svoj budući poziv, da li su i dalje zadovoljni svojim izborom, šta bi rado promenili... Na kraju, deca su imala priliku da svojim domaćinima iznesu najvažnije

utiske, a mnoga su izrazila želju da kroz praksu duže borave u preduzećima koja su posetila.

„Ovakve susrete bi trebalo češće organizovati, jer je to za mlade koji tek treba da pronađu svoj profesionalni put dragoceno iskustvo“, uverena je Tamara Jovanović. „Neki poslovi na prvi pogled mogu delovati dosadno deci tog uzrasta, ali kada se malo bolje informišu, shvate koliko su, zapravo, interesantni. Takođe, bitno je i da shvate da se vremena menjaju, da je veoma važno da se osposobe da rade različite poslove i da odaberu ono što zaista vole, jer će se tada svom poslu istinski posvetiti“. Aleksandra Radinović ističe da u ovakvim susretima deca po prvi put stiču sliku koliko izbor zanimanja određuje budućnost pojedinca i dodaje. „Veoma je važno da mladi tokom školovanja budu u kontaktu sa preduzećima i poslom kojim će se baviti, kako bi stekli iskustvo i kasnije umeli da primene svoje znanje na konkretnim zadacima“.

Realni susreti za osnovce umnogome mogu da doprinesu da se mladi na vreme informišu o delatnostima u kojima nema nezaposlenih, izdvaja još jednu prednost Branka Radovanović. „Bitno je da deca već u tom uzrastu dobiju priliku da se upoznaju sa profesijama koje su deficitarne i za kojima će rasti potrebe na tržištu rada i ubuduće, kao i da se uvere da inženjerska zanimanja nisu rezervisana za muškarce, već da u njima ima puno uspešnih žena“. Pravi izbor profesije, tako što će deca slediti svoje sklonosti i istovremeno steći realnu sliku o zanimanjima koja ih interesuju, važan je i za pojedinca i za celo društvo, uverena je i Jelica Đurović Petronijević. „Zato je neophodno da od profesionalaca, iz prve ruke, dobiju konkretne informacije o obavljanju nekog posla i mogućnostima za razvoj karijere, i da shvate da će i po izlasku iz školske klupe morati da nastave da uče celoga života“.

**Realni susreti
u kompaniji
Sunce
Marinković**

**Realni susreti
u kompaniji
FAM
Kruševac**

**Realni susreti
u kompaniji
PSTech**

**Realni susreti
u kompaniji
Neoplanta**

51.280 učenika osnovne škole i
15.000 srednjoškolaca je učestvovalo u realnim susretima

95.000 osnovaca obuhvaćeno programom

94 trenera i mentora uključeno u program i **3.048** nastavnika je završilo stručnih saradnika obuku za program profesionalne orijentacije

1.061 osnovna škola ima timove za profesionalnu orijentaciju

119 kancelarija za mlade uspostavilo karijerni info kutak

86 osnovnih škola steklo status mentorskih škola za PO

50.000 mladih, uglavnom srednjoškolaca, učestvovalo u programu vršnjačke podrške u kancelariji za mlade

organizovano je **2.035** realnih susreta mladih sa svetom rada u 2013-2014. godini